

A Nemzeti Közzolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok
Karának konferenciája

A rendszerváltás utáni magyar külpolitika elméleti megközelítésben

A konferencia ideje: 2021.11.11. (csütörtök), 9:00-16:30

**A konferencia helyszíne: A Nemzeti Közzolgálati Egyetem Ludovika
Campusa, Ludovika Főépület, Hunyadi terem**

Nem lehet kétséges, hogy az elmúlt tíz évben a magyar külpolitika nagy figyelmet kapott. Feladva a korábban olykor megfigyelhető passzivitását, Budapest 2010 óta markánsan és néha konfrontatívan hallatja a hangját. A magyar külpolitika mélyebb megértését és komplexebb elemzését a nemzetközi kapcsolatok (IR) és/vagy a külpolitika-elemzés (FPA) jól bevált eszközei és módszerei segíthetik. Mégis: rendszerváltás utáni magyar külpolitika tudományos igényű feldolgozása a magyar társadalomtudományi közösség régi mostohagyereke. Természetesen születtek és születnek könyvek, tanulmányok és konferenciaelőadások a témában, de a téma sokkal kevésbé „intézményesült”, mint más kutatási területek. Nincsen olyan folyóirat, amelynek a magyar külpolitika vizsgálata lenne a fő profilja; nincsenek vonatkozó egyetemi tanszékek és kutatócsoportok; és, nem utolsósorban, nincsen a témának rendszeresen jelentkező konferencia-sorozata.

Ezt az űrt hivatott hagyományteremtő jelleggel betölteni a jelen kezdeményezés. Az egynapos konferencia célja, hogy lehetőséget biztosítson a hazai kutatók és számára tudományos eredményeik prezentálására, ezen felül személyes és szakmai kapcsolatok és együttműködések kiépítésére. Rendezvényünkre várjuk valamennyi tudományterületről azon kimagasló tudományos munkássággal rendelkezők jelentkezését, akiknek témája kapcsolódik a konferenciához.

**A konferencia részletes programja
2021. november 11., csütörtök**

9:00 - 9:10: Megnyitó

dr. Zachar Péter Krisztián, dékánhelyettes, NKE ÁNTK

9:10 - 9:15: Köszöntő

dr. Hettyey András, docens, NKE ÁNTK

9:15 - 10:45: 1. panel: A rendszerváltás utáni magyar külpolitika tágabb összefüggései

levezető elnök: dr. Zachar Péter Krisztián, dékánhelyettes, NKE ÁNTK

Szuverenitás és magyar külpolitika 1990 után

dr. Gazdag Ferenc, professzor emeritus, NKE ÁNTK

Geoökonómia és a magyar-német kapcsolatok

dr. Kiss J. László, Corvinus Egyetem

Magyarország: egy kívülről korlátozott hibrid rezsim külpolitikája

dr. Szűcs Anita, docens, Corvinus Egyetem

Reflexiók a magyar külpolitika elemzői hátterének szerepéről

dr. Türke András István, Europa Varietas Institute

Szünet

11:00 - 12:30 - 2. panel: A rendszerváltás utáni magyar külpolitika szektorális bontásban

levezető elnök: dr. Gazdag Ferenc, professzor emeritus, NKE ÁNTK

A magyar-francia kapcsolatok változásai 1989-2004 között

dr. Garadnai Zoltán, főlevéltáros, Magyar Nemzeti Levéltár

A V4-ek regionális együttműködése: kihívások és lehetőségek

dr. Soós Edit, docens, Szegedi Tudományegyetem

Biztonságfogyasztóból biztonságtermelő: Magyarország bővülő szerepfelfogása és szerepvállalása a NATO-ban

dr. Csiki Varga Tamás, tudományos munkatárs, Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, NKE

Elszigetelődés vagy virtuális megnagyobbodás? Magyarország változó nemzetközi interakcióinak értékelése 1990 és 2020 között

dr. Szalai Máté, adjunktus, Corvinus Egyetem

Ebédészünet

13:40 - 15:00 - 3. panel: A magyar kisebbségpolitika 1990 után

levezető elnök: dr. Hettyey András, docens, NKE ÁNTK

Kétoldalú szerződések és kisebbségvédelem Közép-Európában

dr. Vizi Balázs, docens, NKE ÁNTK

Honnan és hová? Magyarország alapszerződéseinek mintázata

dr. Tóth Norbert, docens, NKE ÁNTK

A területi klauzula a magyar-ukrán alapszerződésben

dr. Fedinec Csilla, tudományos főmunkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont, Eötvös Loránd Kutatási Hálózat

Szünet

15:15 - 16:30 - 4. panel: A magyar külpolitika globális nyitása

levezető elnök: dr. Nagyné Rózsa Erzsébet, egyetemi tanár, NKE ÁNTK

Két nyitás Dél felé – a magyar Afrika-politikák komparatív elemzése

dr. Marsai Viktor, docens, NKE ÁNTK – Migrációkutató Intézet

Kifizetődő-e az anti-normatív gesztuspolitika? Magyarország és a globális nyitás

Bartók András, tanársegéd, NKE ÁNTK – dr. Hettyey András, docens, NKE ÁNTK

A nyilvános és felvételen rögzített oltakozás mint performansz, és Orbán Viktor oltakozása a Sinopharm BBIBP-CorV vakcinával a magyar-kínai kapcsolatok tágabb kontextusában

dr. Marton Péter, docens, Corvinus Egyetem – dr. Matura Tamás, tanársegéd, Corvinus Egyetem – Somogyvári Csendike, PhD-hallgató, Corvinus Egyetem

A konferencia absztraktjai

Szűcs Anita: Magyarország: egy kívülről korlátozott hibrid rezsिम külpolitikája

Közép-Kelet-Európában az elmúlt évtizedben lezajlott egyik legnagyobb politikai átalakulás az illiberális demokrácia építése volt Magyarországon. A folyamat már 2010-ben elkezdődött, de a magyar miniszterelnök, Orbán Viktor 2014-ben tusnádfürdői beszédében szögezte le, hogy célja az illiberális demokrácia kiépítése Magyarországon. Példaként Kínát, Oroszországot nevezte meg. A változást a szakirodalom folyamatában követi, így annak tartalmi elemeinek beazonosítása a modell kialakulásával párhuzamosan folyik. A magyar politikatudomány a magyar politikai rendszert kívülről korlátozott hibrid rezsimmént definiálja. A kutatás a kívülről korlátozott hibrid rezsिम külpolitikájára fókuszál, az illiberális demokrácia külpolitikájának tartalmi elemeit kívánja beazonosítani. A külpolitikai kutatás a döntéshozatalt konstruktivista megközelítésben elemzi és a normatív államhatalom modelljében azonosítja be, hogy az illiberális demokrácia eddig ismert új identitáselemei hogyan hatnak az államérdek fogalmára, és az államérdek változása hogyan hat a külpolitikai döntéshozatalra. Az illiberális demokrácia narratívája a magyar külpolitikában a fennálló nemzetközi világrend ellenesség, egyfajta keresztény- és állami szuverenitás központú identitás köré épül. Az identitás a „mi” és „ők” dichotómiája mentén építkezve világosan elkülöníti a pozitív és negatív elemeket, új tartalmat adva a magyar állami szuverenitás alapjául szolgáló nemzetfogalomnak. A szuverenitás újraértelmezésének külső korlátja az Európai Unió tagság, a megosztott szuverenitás. Az identitás változással párhuzamosan a magyar külpolitika újraértelmezte az államérdek fogalmát a nagyhatalmi játéktéren. A kutatás a megváltozott narratíva, az érdek és a külpolitikai döntések közötti dinamikát vizsgálja, azok kapcsolatát tárja fel.

Türke András István: Reflexiók a magyar külpolitika elemzői háttérének szerepéről

A konferencián egyrészt saját elemzői tapasztalataim szeretném megosztani főként a magyar miniszterelnöki külpolitika szakértői-elemzői háttéréről. Másrészt a svájci székhelyű *Europa Varietas Institute* vezetőjeként a külföldi, független kül- és biztonságpolitikával foglalkozó *think tank*-ek lehetőségét, szerepét, mintáját, a (magyar) külpolitika alakításában betöltött szerepét, fontosságát tervezem bemutatni. Az előadásom 5 pillérré épül: Az első pillér a 2011-es, az Európai Unió Tanácsa magyar elnökségének kül- és biztonságpolitikai elemzői tapasztalataira, a „külpolitikai tandemek” lehetőségeire fókuszál”, az (A)WEU-COPS/PSC egyeztetései alapján. Ehhez kapcsolódva második pontként az uniós és magyar külpolitika stratégiai céljait vetném egybe. Harmadik pillérként a francia külpolitikának a magyar külpolitika felé tett „tapogatózásait” mutatom be, s az ebben rejlő lehetőségeket. Negyedik pillérként a magyar külkapcsolati mérlegről beszélnék Afrika vonatkozásában. Befejezőként a francia és a magyar külpolitika párhuzamairól, az előbbinek az utóbbi vonatkozásában

felhasználható tanulságairól beszélnek főként Hollande és Macron elnökök diplomáciai irányvonalai alapján.

Garadnai Zoltán: A magyar-francia kapcsolatok változásai 1989-2004 között

Az előadás eredeti francia és magyar levéltári forrásokra, illetve szakirodalomra alapozva kívánja ismertetni a magyar-francia kapcsolatok változásait, a rendszerváltozás időszakától az Uniós csatlakozásig.

Soós Edit: A V4-ek regionális együttműködése: kihívások és lehetőségek

Napjainkban a Visegrádi Csoport Közép-Európa regionális politikai, gazdasági és kulturális együttműködése. Az 1991-ben (újra)indított visegrádi együttműködés keretében a V4-ek országai elnökeinek, miniszterelnökeinek, külügyminisztereinek, szakminisztereinek és nemzeti parlamenti szakbizottságainak találkozóit elindították a politikai, gazdasági és kulturális együttműködés új formái létrehozásának folyamatát. Az együttműködés intenzív fejlesztésének kedvező alapját a hagyományos, történelmileg kialakított kapcsolatrendszer, a kulturális és szellemi örökség és a hagyományok közös gyökerei biztosítják. A V4 kormányközi együttműködés keretében működik, saját intézmények nélkül. A tanulmány célja, hogy áttekintést nyújtson a V4 szerkezetéről, működéséről és az együttműködés szakpolitikai területeiről, és bemutassa a Visegrádi együttműködés továbbfejlesztésének lehetséges intézményi kereteit. A Visegrádi Csoport szerepe egyre fontosabb a térségi érdekek érvényesítésében. Előreláthatólag a visegrádi regionális profil fenntartása és a regionális identitás erősítése érdekében a visegrádi együttműködést alacsonyabb kormányzati szinteken is fejleszteni szükséges, a helyi/regionális szereplők közötti kapcsolatokra építve, a közös kezdeményezések összehangolása révén. Az előadás megoldásokat keres arra, hogyan lehetne a V4-ek együttműködését szorosabbá tenni. Az „alulról felfelé” épülő struktúrák beépülése a különböző szakpolitikai területek regionális és helyi kezdeményezéseibe, valamint a határokon átnyúló együttműködések és a regionális infrastrukturális fejlesztések összehangolása, a városok és a helyi közösségek között kooperáció ugyanakkor új módszereket tesz szükségessé az egyre szorosabban együttműködő Visegrádi Csoport országai között.

Csiki Varga Tamás: Biztonságfogyasztóból biztonságtermelő: Magyarország bővülő szerepfelfogása és szerepvállalása a NATO-ban

Magyarország NATO-csatlakozásának egyik „sürgető” körülménye az 1990-es években a délszláv válság megoldását célzó NATO-szerepvállalás volt, amiben hazánk elsősorban kedvező geostratégiai helyzetével és infrastruktúrájával tudott hozzájárulni a nemzetközi stabilizációs erőfeszítés logisztikai háttéréhez. A csatlakozást követően a magyar stabilizációs szerepvállalás a NATO-műveletekben a Balkánon, valamint a Közel- és Közép-Keleten is kibővült, nem csupán földrajzi értelemben, hanem a vállalt feladatok tekintetében is: nagyobb létszám, kockázatosabb, alkalmi jelleggel harci feladatok is elfogadottá váltak. Ezáltal a részvétel a nemzetközi válságkezelésben a magyar külpolitika szerves részévé, sőt eszközévé vált a multilaterális katonai együttműködés és kiemelten a magyar-amerikai bilaterális katonai kapcsolatok keretében. Ennek szerepe egészen 2015-ig, az átfogó haderő-modernizációs program kezdetéig kompenzáció és ellensúlyozás is volt azzal szemben, hogy Magyarország folyamatosan alulteljesített a védelmi képességek fejlesztésére fordított erőforrások (a védelmi kiadások) terén, bőven elmaradva a NATO-elvárástól, a nemzeti össztermék 2%-os arányától.

Míg 1999-2014 között Magyarországra is helytálló volt bizonyos mértékig a kritika, hogy „biztonságfogyasztóként” többet profitál a NATO-tagságból, mint amennyit cserébe investál, a bővülő válságkezelési szerepvállalás, majd a dinamikusam megnövelt védelmi kiadások és az átfogó haderő-modernizáció nyomán napjainkra már egyértelműen „biztonságtermelőként” van jelen a szövetségben. Az előadás a magyar NATO-tagság bővülő szerepfelfogását (*role-expansion*) és a tényszerű szerepvállalás elemeit mutatja be és értékeli költségvetési, képességfejlesztési és műveleti téren (*cash, capabilities, contributions*).

Szalai Máté: Elszigetelődés vagy virtuális megnagyobbodás? Magyarország változó nemzetközi interakcióinak értékelése 1990 és 2020 között

Magyarország külkapcsolatainak és nemzetközi interakcióinak változásával kapcsolatban számos sejtés fogalmazódott meg a magyar közbeszédben az elmúlt években, legyen szó Magyarország elszigetelődéséről, jelentőségének növekedéséről, vagy például külpolitikai hangvételének ellenségesebbé válásáról. Jelen kutatás célja ezeknek a hipotéziseknek az empirikus vizsgálata a GDELT adatbázisának használatán keresztül, amely magába foglalja a nemzetközi sajtó által érzékelt államközi konfrontatív és kooperatív jellegű interakciókat egyaránt. Az adatok vizsgálatával az előadás a 2010 óta hatalmon lévő kormány megítélésével kapcsolatos három kutatási kérdésre fókuszál: elszigetelődött-e Magyarország az államközi kapcsolatokban; növekedett-e a konfrontáció mértéke az összes Magyarországot magába foglaló államközi interakción belül; illetve összhangban van-e Magyarország relatív mérete és az európai államközi társadalomban betöltött szerepe. A három kérdés megválaszolása segít elhelyezni a magyar külpolitika változásának mértékét valamint annak összevetését regionális tendenciákkal

Vizi Balázs: Kétoldalú szerződések és kisebbségvédelem Közép-Európában

Az 1990-es évek elején a demokratikus átalakulással együtt a kisebbségek helyzete is új megvilágításba került Közép-Európában. Az etnikai törésvonalak mentén kirobbant fegyveres konfliktusok újra keretezték a kisebbségek jogainak kérdését a nemzetközi porondon. Egyszerre jelentek meg a biztonságpolitikai és az emberi, kisebbségi jogi szempontok a nemzetközi szervezetekben elfogadott okmányokban. De a kisebbségi jogok védelmére a multilaterális nemzetközi kezdeményezéssel sem tudtak megfelelő válaszokat adni, e kérdés elsősorban az egyes országok kapcsolatainak, az aktuális politikai hatalom jó- vagy rosszindulatának, vagy éppen közömbösségének múlt és nagyrészt múlik ma is. A nemzetközi kisebbségvédelmi standardok mellett a kisebbségi kérdések a térség országai bilaterális egyezményeiben is megjelentek, nem utolsósorban figyelemmel az euro-atlanti integráció kívánalmaira. 1991 és 2003 között Magyarország – Ausztria kivételével – minden szomszédjával alapszerződést és/vagy kisebbségi szerződést kötött, akkor rendkívül kedvező nemzetközi visszhanggal megtámogatva. Az előadás azt mutatja be milyen kisebbségvédelmi normák jelentek meg ezekben a szerződésekben és mennyire alkalmasak ezek a szerződések a kisebbségi jogok helyzetének rendezésére.

Tóth Norbert: Honnan és hová? Magyarország alapszerződéseinek mintázata

Az előadás a Magyarország és a vele szomszédos országok között zömmel az 1990-es években kötött ún. alapszerződéseket vizsgálja meg az összehasonlító módszer segítségével avégett, hogy választ találjon és végül adjon arra kérdésre, hogy pontosan mely rendelkezések ismétlődnek az érintett szövegekben. Ez egyrészt hasznos lehet amiatt, mert az azonos vagy hasonló tárgykörben kötött kétoldalú nemzetközi szerződésekben ismétlődő szabályok jó eséllyel tükröznek vissza szokásjogi szabályt, vagy képeznek alapot új szokásjogi norma kifejlődéséhez. Másfelől, ezzel a módszerrel a szerződésekben egymástól eltérő rendelkezések is beazonosíthatók, amelyek rámutathatnak a relációs-specifikus megoldásokra, prioritásokra is, valamint az adott viszonylaton belüli mozgástér hatáira. Cél továbbá – a magyar alapszerződéseket megelőzően más országok között kötött hasonló egyezmények vizsgálatával – annak kiderítése vagy legalább valószínűsítése, hogy pontosan mely szerződések ihlették Magyarországot alapszerződéseinek kodifikátorait.

Fedinec Csilla: A területi klauzula a magyar–ukrán alapszerződésben

A magyar–ukrán alapszerződés volt az első a Magyarország és szomszédai által a rendszerváltás után megkötött alapszerződéseknek. A dokumentum ún. területi klauzulája hazánkban éles belpolitikai vitákat, a kormányzó MDF szakadását idézte elő. Az indulatok körülötte a mai napig vetnek hullámokat, nemcsak az eltérő diskurzusok továbbélésének vagyunk tanúi, hanem az aktuálpolitika is visszatért rá a 2014-es

ukrajnai válság kirobbanása óta. Ugyanakkor a történetnek még mindig több a szubjektív eleme, mint a tudományos szempontból megalapozott elemzése. Bár az összes körülményt még nem tudjuk alátámasztható módon feltárni, ám számos kérdésben közelebb tudunk jutni tárgyunkhoz. Honnan ered ez a területi klauzula? Melyik fél volt a kezdeményezője, és mi volt az „ellentételezés” a mások oldalról? Mire alapozott a „német formulaként” emlegetés? Egyeztetett-e az MDF-kormány a kárpátaljai magyarokkal a kérdésben? Hogyan néz ki a magyar–ukrán alapszerződés területi klauzulája a közép-keleti európai térség országai között a vasfüggöny felbomlása után keletkezett, alapszerződésnek tekintett dokumentumaival való összevetésben?

Marsai Viktor: Két nyitás Dél felé – a magyar Afrika-politikák komparatív elemzése

Hazánk külpolitikai történetében két markáns afrikai nyitás különíthető el, amellyel a Bem tér igyekezett megvetni a lábát a szubszaharai térségben: az egyik az 1950-es évek közepétől tetten érhető törekvés volt, a második pedig a 2011 utáni időszak, amelynek fontos mérföldkövei voltak a 2015-ös Déli Nyitás politikájának meghirdetése, illetve a 2019 áprilisban elfogadott Afrika-stratégia. Az előadás arra vállalkozik, hogy összehasonlítsa a két nyitás körülményeit, mozgatórugóit, illetve – amennyire a 2011 óta eltelt szűk időkeret lehetővé teszi – eredményeiket és kudarcaikat. Ennek során bemutatásra kerülnek az intézményi vetélkedések, a magyar közigazgatás és magánszféra fennálló „gyanakvása” a kontinens felé, illetve azok a sikerek is, amelyeket Magyarország mindezek ellenére fel tud mutatni Afrika-politikájában.

Bartók András – Hettyey András: Kifizetődő-e az anti-normatív gesztuspolitika? Magyarország és a globális nyitás

Az IR kutatóinak egy jelentős csoportja szerint az Európai Unió normatív hatalomként tekint saját magára. Ugyanakkor a magyar miniszterelnök 2010 óta többször is kritizálta ezt a fellépést, különösen Kína, Törökország vagy Izrael normatív alapokon nyugvó bírálatát, például emberi jogi kérdésekben. Előadásunk arra keresi a választ, hogy anyagi értelemben megéri-e Magyarországnak ez az anti-normatív-fellépés? Konkrétan arra gondolunk, hogy ennek a már idézett, érdekalapú felfogásnak a jegyében a második és harmadik Orbán-kormány látványos gesztusokat gyakorolt számos, nem-demokratikus országgal szemben. Feltételezhető, hogy a magyar döntéshozók ezekkel a gesztusokkal igyekeznek erősíteni az említett partner-országokban a szándékot, hogy magyar termékeket vegyenek, Magyarországom fektessenek be és a nemzetközi szinten olyan politikát folytassanak, amely tekintettel van a magyar érdekekre és álláspontokra. Kiindulva ezekből a hipotézisekből az előadás azt vizsgálja, hogy Magyarország számára megtérülő-e az, hogy eltávolodva az uniós álláspontoktól, gesztusokat gyakorol 10 általunk kiválasztott ázsiai és afrikai nem-demokratikus országgal (pl. Kína, Törökország, Kazahsztán, Vietnam és Azerbajdzsán) szemben. Ennek megtérülés mérésére négy mutatóval dolgozunk. Először is megvizsgáljuk, hogy az érintett országokba mennyivel nőtt a magyar kivitel a 2010-12-es, illetve a 2016-2018-as periódus között. A második mutató az ezekből az országokból érkező közvetlen tőke-befektetések értéke. A harmadik mutató az állami ösztöndíjak száma, amelyeket magyar hallgatók kapnak az említett 10 országtól. A negyedik mutató az ENSZ-közgyűlésben történő együtt-szavazás, amivel a politikai kapcsolatok minőségét kvantifikáljuk. Fontos, hogy mind a négy mutatónál összehasonlíttjuk az adatokat egy kontroll-csoporttal: olyan országokkal, amelyek hasonlóképpen ázsiaiak vagy afrikaiak, de demokratikusak, és amelyekkel szemben Budapest nem gyakorolt látványos gesztusokat.

Marton Péter – Matura Tamás – Somogyvári Csendike: A nyilvános és felvételen rögzített oltakozás mint performansz, és Orbán Viktor oltakozása a Sinopharm BBIBP-CorV vakcinával a magyar-kínai kapcsolatok tágabb kontextusában

A tanulmány államfők és kormányfők nyilvános és/vagy felvételen rögzített oltakozásához

kapcsolódóan foglalkozik a performativitás fogalmával, különös tekintettel Orbán Viktor magyar miniszterelnök 2021. februári vakcinációjára a Sinopharm BBIBP-CorV oltással. Annak érdekében, hogy a közegészségügyi célokon túli esetleges szándékokkal kapcsolatos spekulációk minimalizálása mellett érthessük meg az utóbbi, felvételen rögzített oltakozás performativitásának pontos jellegét, a tanulmányban összehasonlító elemzést kínálunk más állam- és kormányfők hasonló megmozdulásaival. Emellett pedig a szóban forgó performansz értelmezését tágran kontextualizáljuk, a magyar-kínai kapcsolatok néhány jelentős és kapcsolódó fejleményének folyamatkövető jellegű elemzésében helyezve el azt. Ennek révén adódik lehetőségünk a tanulmányozott performansz ténylegesen sajátos jegyeinek azonosítására, melyek egyben a poszt-performativitás paradigmájára vonatkozóan is megengednek számunkra néhány alapvető észrevételt.

